

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК

ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ І УКРАЇНОЗНАВСТВА

ТОМ XLI – XLII VOL

3-4 (163-164) / 1 (165) Рік XLI – XLII

За загальною редакцією
ЛЮБОМИРА ВИНАРА

2004 – 2005

НЬЮ-ЙОРК – КИЇВ – ЛЬВІВ – ОСТРОГ – ТОРОНТО – ПАРИЖ

НАШІ ЮВІЛЕЇ

АЛЛА АТАМАНЕНКО,
ГАЛИНА КЛИНОВА,

Національний університет "Острозька академія"
Острог

Д-Р ОЛЕКСАНДЕР ДОМБРОВСЬКИЙ
(До 90-ліття від дня народження)

У 2004 р. виповнюється 90 років від дня народження відомого українського історика, дослідника давньої історії України, історії релігії та церкви, автора численних персональних досліджень, поетичних збірок, дійсного члена Української Вільної Академії Наук у США, Наукового Товариства ім. Шевченка, Американської Історичної Асоціації, Почесного члена Українського Історичного Товариства, лавреата Медалі Михайла Грушевського НТШ д-ра Олександра Домбровського. Своєю науковою та науково-організаційною працею Ювілянт зробив помітний внесок у розвиток української історичної науки.

Олександр Володимир Домбровський народився 8 вересня 1914 році у місті Львові в родині Михайла Домбровського та Софії з дому Утрин. Початкову освіту здобув в українській народній школі ім. Б. Грінченка, після закінчення якої, у 1926 році, вступив до Академічної гімназії у Львові. Його улюбленими предметами були історія, література та класичні мови (латинська, яку вивчав 8 років і грецька – 4 роки). Можливо, зацікавлення історією сформувалося під впливом Омеляна Терлецького та Стефана Томанівського, які викладали історію в середніх класах. Через багато років саме О. Домбровський став редактором другої та третьої частин *Ювілейної книги Української Академічної Гімназії у Львові*, в яких опубліковано спогади її відомих учнів, а саме Ювілята, Т. Мацькова, С. Гординського, М. Субтельного та ін.

У 2004 р. виповнюється 90 років від дня народження відомого українського історика, дослідника давньої історії України, історії релігії та церкви, автора численних персональних досліджень, поетичних збірок, дійсного члена Української Вільної Академії Наук у США, Наукового Товариства ім. Шевченка, Американської Історичної Асоціації, Почесного члена Українського Історичного Товариства, лавреата Медалі Михайла Грушевського НТШ д-ра Олександра Домбровського. Своєю науковою та науково-організаційною працею Ювілянт зробив помітний внесок у розвиток української історичної науки.

У 1934 році по закінченні гімназії юнак вступив на Відділення історії Гуманістичного факультету Львівського університету (офіційна назва – університет Яна Казімежа у Львові). Навчаючись в університеті, О. Домбровський слухав лекції та курси професорів К. Хилінського з історії античності, С. Закревського з історії Польщі, Е. Модельської з історії середньовіччя. Спеціалізацію з історії античності молодий історик вибрав певною мірою через особисті риси проф. Константина Хилінського, який був "золота людина з українським серцем"¹ і намагався підтримати українських студентів, а також нетенденційно підходив до висвітлення української історії. Близьким другом Ювілянта на університетській лаві став старший за віком талановитий історик Теофіл Коструба та трохи молодший майбутній відомий тюрколог Омелян Прицак.

В міжвоєнний період у Львівському університеті не читалося курсів з історії України і більшість подій висвітнювалася пропольськи, тому в 1936 – 1937 рр. з ініціативи Т. Коструби та під керівництвом видатного історика І.П. Крип'якевича при Науковому Товаристві ім. Шевченка було організовано неофіційний семінар з історії України для студентів з метою поглиблення знань з історії України (офіційна назва – Історично-Джерелознавча комісія НТШ). Ідею підтримав тодішній голова НТШ І. Раковський. Викладали у семінарі також Т. Коструба, М. Андрусак, О. Терлецький. О. Домбровський став його секретарем² та учасником разом із О. Прицаком та ін.³

Там Ювілянт зробив і перші кроки в науці. У 1937 р. опублікував "Вступ" до першого повного перекладу на українську мову *Скитії* Геродота, який упорядкував Т. Коструба. Було заплановано видання *Джерел до історії України* в трьох томах, перший том якого з витягами про історію України з творів античних авторів мав підготувати Ювілянт⁴. На жаль, діяв семінар лише до червня 1939 р. і цей проєкт здійснено не було. Але діяльність семінару уможливила молодим вченим одержання знань з історії України.

В студентські роки О. Домбровський разом із колегами – молодими істориками – часто відвідував і засідання комісії Історично-Філософської Секції НТШ, зокрема Комісії старої історії України,

¹ О. Домбровський, "Семінар з історії України при НТШ у тридцятих роках", *Український Історик* (далі – *УІ*), т. X, ч. 1-2 (37-38), Нью-Йорк, Мюнхен, 1973, с. 120.

² О. Домбровський, "Семінар...", с. 124.

³ "Автобіографія О. Домбровського". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи", арк. 2.

⁴ О. Домбровський, "Традиції школи М. Грушевського у Львівському НТШ в 30 х роках", *УІ*, т. XXXIII, ч. 1-4 (128-131), с. 266.

де познайомився з відомим українським дослідником Ярославом Пастернаком, спілкування з яким продовжувалося і в 1940 – 1941 рр., коли археолог очолив катедру археології у Львівському університеті, та на американському континенті⁵. Саме Т. Коструба, І. Крип'якевич, Я. Пастернак стали зразком науковости для молодого вченого, який часто радився з ними з наукових питань і одержував докладні консультації.

О. Домбровський одержав диплом магістра філософії з історії 31 травня 1939 р., склавши іспити з методики історичних досліджень, з давньої, середньовічної та новітньої історії, головних засад наук філософічних і з поглибленого вивчення давньої історії, а також захистивши магістерську працю про скитів⁶. О. Домбровський залишився працювати асистентом-волонтером на кафедрі античної історії під керівництвом К. Хилінського і став докторантом *alma mater*. Планувалося, що пізніше він разом із іншим молодим істориком-українцем Микитою Думкою буде працювати у Віленському університеті. Але невдовзі, з початком Другої світової війни, змінилися політична ситуація і з нею – особисте життя тисяч людей: землі Галичини увійшли до складу СРСР. Ректором Львівського університету було призначено видатного українського історика Михайла Марченка, катедру історії України очолив Іван Крип'якевич. Молодий дослідник залишився працювати в університеті, спочатку – під безпосереднім керівництвом Крип'якевича на кафедрі історії України, пізніше – на кафедрі античної історії під керівництвом Думки. 8 травня 1940 р. сталася важлива подія й в особистому житті молодого вченого – він одружився зі Стефанією Стангрет⁷, з якою прожив багато щасливих років і виховав трьох синів – Андрія, Святослава та Володимира.

З початком радянсько-німецької війни О. Домбровському потрібно було утримувати родину і він з 1 серпня 1941 р. працював у Миському архіві Львова провідним бібліотекарем⁸. Проф. В. Сімович запропонував Ювілятові написати шкільний підручник з античної історії, але цьому задуму не судилося здійснитися⁹. В той

⁵ О. Домбровський. "Деякі недруковані листів проф. Ярослава Пастернака", *УІ*, т. VIII, ч. 3-4 (31-32), Нью-Йорк; Мюнхен, 1971, с. 106.

⁶ "Dyplom Magistra Filosofii, Oleksander Wolodymierz Dombrowski". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи", арк. 1 - 13в.

⁷ "Посвідка про шлюб". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

⁸ "Bestatigung, 21.I.1942". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

⁹ Л. Винар. "Життєвий і творчий шлях О. Домбровського". В кн.: О. Домбровський. *Студії з ранньої історії України. Збірник праць*. Львів; Нью-Йорк: НТШ у Львові, Українське Історичне Товариство, 1998, с. 6.

же час Ювілят не відмовився від думки одержати докторат. Однією з можливостей було одержання докторату в Українському Вільному Університеті, який тоді працював у Празі. Для цього треба було записатися на один семестр на Філософічний факультет із зарахуванням семестрів, прослуханих у Львівському університеті. Треба було скласти іспити з філософії й головного предмету і захистити докторську дисертацію¹⁰. Була можливість одержати докторат і в празькому Карловому університеті.

З поради Д. Дорошенка та В. Щербаківського О. Домбровський від травня 1943 р. став студентом УВУ¹¹. Колегія Професорів Філософічного факультету УВУ 2 липня того ж року ухвалила зарахувати до студій сім семестрів, прослуханих на Гуманістичному факультеті університету у Львові¹². Він також прослухав курси Д. Дорошенка "Історія Гетьманщини у XVIII столітті", І. Мірчука "Іммануель Кант, його життя та його філософія", В. Щербаківського "Мистецтво скитів та мистецтво грецьких колоній на Україні" і Ф. Слюсаренка "Літературні джерела до грецької історії"¹³. Після захисту докторської праці "Похід Дарія на скитів" під рецензуванням Д. Дорошенка та Ф. Слюсаренка, 9 липня 1943 р. Ювілят був "промований доктором філософії"¹⁴ і одержав відповідний диплом за підписами ректора УВУ І. Борковського, декана Філософічного факультету Д. Дорошенка та професора античної історії Ф. Слюсаренка¹⁵. Перебуваючи в Празі, молодий дослідник часто відвідував засідання празького Українського Історично-Філологічного Товариства.

По закінченні Другої світової війни О. Домбровський як і багато інших українців, не бачив для себе можливості повернутися до рідного Львова, який став радянським. Від лютого 1946 до 1949 р. він з родиною мешкав у таборі для переміщених осіб в Майнц-Кастелі, вивчаючи бібліотечну справу¹⁶, а потім викладаючи у

¹⁰ "Лист з Деканату Філософічного факультету УВУ від 8 грудня 1942 р.". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

¹¹ "Вказ викладів, на які записаний як звичайний слухач Олександр Домбровський. 3 травня 1943 р.". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

¹² "Nos Rector et Decanus Collegii Professorum". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи", арк. 2.

¹³ Там же, арк. 1.

¹⁴ "Деканат Філософічного Факультету. Посвідчення від 9 липня 1943 р.". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

¹⁵ "Q.F.F.F.Q.S. Universitas Ukrainensis Libera Pragensis...". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

¹⁶ "Frontier Card / United States Military Government of Germany Greater Hessen". Архів УІТ, ф. О. Домбровського, спр. "Особисті документи".

місцевій гімназії історію та латину¹⁷. З початком виїзду українців до Америки у 1949 р. він опинився в Нью-Йорку, де мешкає до сьогодні. Тут він верифікував докторський диплом, прослухавши курси з американської історії, економіки та географії, а також з методики викладання соціологічних предметів, історії, принципів і проблем педагогіки¹⁸ та одержав право викладання німецької мови, латини та соціологічних курсів в американських гімназіях¹⁹. У 1978 – 1979 навч. році дослідник на запрошення Директора Польського університету в Чикаго проф. М. Біди²⁰ викладав історію античну, скитів і сарматів²¹. Після недовгої педагогічної діяльності він зайнявся архівною справою у відділі пошти, а від 1984 р. пішов на пенсію.

На північноамериканському континенті вчений своєю працею зробив помітний внесок у розвиток української історичної науки. Від заснування НТШ в Америці Ювілят брав участь у його діяльності, а з 1963 р. став дійсним членом Товариства. З відродженням НТШ в Україні вчений встановив з ним міцні зв'язки, співпрацюючи у *Записках* та *Віснику НТШ*. Весною 2001 р. О. Домбровський за значний вклад у розвиток української науки Науковим Товариством ім. Шевченка було відзначено Медаллю Михайла Грушевського.

Значний внесок зробив Ювілят у розвиток Української Вільної Академії Наук у США. В 1954 р. він став ініціатором створення та секретарем Секції Англійської історії УВАІ, яку спочатку очолював А. Коцевалов. У 1960 р. (після смерті голови) він очолив Секцію і кермує нею понині²². З 1966 р. О. Домбровський став дійсним членом УВАІ. Протягом багатьох років вчений бере активну участь у наукових імпрезах Академії, є багаторічним членом її Управи. Багато зусиль доклав Ювілят і для розвитку академічних видань – він став редактором двох випусків *Вістей УВАІ* (Нью-Йорк, 1970 та Нью-Йорк, 2000), а також після смерті Л. Соневіцького підготував до видання ювілейний збірник *Українська Вільна Академія Наук, 1945 – 1965* (Нью-Йорк, 1967), присвячений 20-літтю академії. Ще у 1963 р. він увійшов до складу Редакційно-Видавничої Комісії *Історичного*

збірника УВАІ, який, на жаль, так і не з'явився²³. У наукових збірниках УВАІ вчений публікував наукові статті, які стали важливою складовою української історичної науки. У жовтні 2004 р. УВАІ відзначила 90-ліття вченого науковою конференцією, в якій взяли участь Президент Академії проф. О. Біланок, голова Історичної секції проф. Л. Винар, науковий секретар УВАІ проф. Євген Федоренко, голова Літературознавчої секції проф. А. Гумецька²⁴. На конференції Ювілята було нагороджено почесною грамотою УВАІ за його вклад у розбудову Академії й української історичної науки.

На особливу увагу заслуговує діяльність О. Домбровського в Українському Історичному Товаристві. Почесним членом якого він є²⁵, та журналі УІТ *Український Історик*, у редколегії якого вчений працює від 1964 р., від 1985 р. відновлюючи за публікації з ранньої історії України та історії релігійних рухів. Саме Ювілят, на думку незмінного редактора журналу та Президента УІТ проф. Любомира Винара, був одним із небагатьох ідеалістів, який беззаперечно підтримував ідею українського фахового історичного періодика і робив все можливе для його розвитку. О. Домбровський разом із Н. Полонською-Василенко та В. Дубровським запропонував запросити членів редколегії стати членами-засновниками товариства українських істориків²⁶ і сам став одним із тих, хто підписав “Комунікат Ініціативної Групи Українського Історичного Товариства”. Ювілят разом із Любомиром Винарем, Петром Ісаївим, Ігорем Каменецьким та Володимиром Кисілевським увійшов до першої Статутової комісії УІТ²⁷. Він намагався налагодити відносини між УІТ, УВАІ у США та НТШ, довгі роки очолював осередок і представництво *Українського Історика* та УІТ у Нью-Йорку, керував нью-йоркським Архівом УІТ.

Крім опрацювання різнопланових наукових досліджень, багато уваги вчений приділяв популяризації діяльності УІТ, ставши автором численних статей в періодичних виданнях про різні аспекти

²³ Л. Сакада. “Український Історик”: Генеза, тематика, постаті. Ред. І. Гирнич, Ю. Макар. Нью-Йорк; Київ: Українське Історичне Товариство, Чернівецький національний університет і Ю. Федьковича, Національний університет “Острозька академія”, 2003, с.76.

²⁴ *Свобода*, 22 жовтня 2004, ч.43.

²⁵ “Грамота Почесного члена Українського Історичного Товариства”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

²⁶ Л. Винар. “На службі українській науці: “Український Історик”, 1963 – 1988, “Український Історик”: 40 років служіння науці, 1963 – 2003 Статті і матеріали. Ред. А. Атаманенко. Нью-Йорк; Острог, 2003, с.221.

²⁷ “Об'їзний лист УІТ від 1 грудня 1965 р.”. Архів УІТ в Києві, ф. “Об'їзники”.

¹⁷ “Certificate, International Refugee Organization Area #1 DP Assembly Center W-126”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

¹⁸ “Bureau of Teacher education and certification of the University of State of New York”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

¹⁹ “Extension of Certificate. The University of State of New York”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

²⁰ “Лист М. Біди до О. Домбровського від 29 вересня 1978 р.”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

²¹ “Program wykładowy w II semestrze roku akademickiego 1978/79”. Архів УІТ, ф. О. Домбровського, сир. “Особисті документи”.

²² Л. Винар. “Життєвий і творчий шлях...”, с.7.

діяльності товариства, неодноразово науково аналізуючи різні напрями публікацій журналу *Український Історик*. О. Домбровський був також одним із консультантів (разом із О. Оглоблиним, М. Антоновичем, М. Жданом, Л. Шанковським та П. Кордиш-Головко) при підготовці *Історичного атласу України*²⁸. У 1981 р. вчений редагував XVIII том журналу *Український Історик*, присвячений ювілею головного редактора, а в 1981 році відредагував і доповнив видачу УГГ монографію С. Мішка *Нарис історії Русь-України*. В наступному році за його ж редакцією вийшла книга Л. Винара: *Історик, педагог, бібліограф*, а в 1997 р. разом із М. Браичевським та І. Гиричем став редактором збірника наукових праць на пошану Л. Винара *На службі Клію*²⁹.

Науковий доробок О. Домбровського відрізняється широкою жанровою палітрою, бо охоплює статті, монографічні дослідження, чисельні рецензії, передмови, спогади, публікації документів та наукові коментарі. Широкою відзначається і тематичний спектр праць дослідника – це праці з давньої історії України, історії релігії та церкви, історіографічні дослідження – персональні та з історії наукових установ, історіософські та теоретико-методологічні праці.

Найбільше уваги О. Домбровським приділено дослідженню давньої історії України. Вибір саме цього періоду як провідного визначався як спеціалізацією вченого, одержаною у львівському університеті та в УВУ, так і пануванням в радянській та зарубіжній історіографії російської схеми історії Східної Європи. З'ясовуючи проблеми давньої історії України, О. Домбровський притримувався і розвивав схему М. Грушевського. Він доводив безперервність і нерозривність українського історичного процесу, який охоплював державні і недержавні етапи. Початки історичного процесу Ювілят виводив від пізнього неоліту, а саме від трипільської культури, населення якої займалось землеробством і вело осілий спосіб життя. В трипільцях він бачив давніх предків українського народу, які, як автохтони українських земель гіпотетично залишилися тут і в пізнішу добу. Для дослідників проблема їх визначення часто була в тому, що "пра-русько-українські автохтони-хлібороби не виступають в античних джерелах під власним іменем, з власною племінно-етнічною ідентичністю, а покриті загально прийнятою в тому часі напівною назвою іномадів-завойовників (скитів, сарматів) в античній

²⁸ Д. Сакада. "Український Історик": Генеза..., с.125.

²⁹ *На службі Клію. Збірник наукових праць на пошану Любовири Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Головні редактори: Михайло Браичевський, Олександр Домбровський, Ігор Гирич. Київ, Нью-Йорк, Торонто; Париж; Львів, 2000, 818 с.

історіографії"³⁰. Як і М. Грушевський, у працях з давньої історії України Ювілят звертається до трьох чинників – населення, території і держави, – і саме в сукупності цих чинників будує схему давньої історії України, яка доповнює і розширює основні положення М. Грушевського³¹.

Чільне місце в працях вченого займає проблема слов'янського етногенезу, яка включає в себе питання походження слов'янського етносу, формування його території, розселення в Європі, характер матеріальної та духовної культур на різних етапах розвитку. Ці питання, власне, можна вважати лейтмотивом багатьох історичних праць Ювілята, присвячених давній історії України. Вирішуючи питання етногенезу українського народу, О. Домбровський прийшов до висновку, що "праісторичний і ранньоісторичний процес східноєвропейського простору йшов у напрямі етнічної диференціації, а не уніфікації"³². О. Домбровський, як і його попередники, звертався до проблем територіальної прабатьківщини слов'ян і стверджував, що найреальніше вона знаходиться між Одрою, Лівобережжям Дніпра та між Карнатами, і північною межею української й польської території³³. Ця гіпотеза відповідає думці відомого історика й археолога Я. Пастернака, та, в деякій мірі, є доповненням думок М. Грушевського, котрий локалізував прабатьківщину слов'ян в Середньому Подніпров'ї.

Відображення скитської історії в античних джерелах, зокрема в творі Геродота, знайшло в творчості О. Домбровського особливе місце. Починаючи від "Вступу" до перекладу *Скитії* Геродота Т. Кострубою, цій темі історик присвятив низку статей, серед яких – "Геродотова Скитія"³⁴, "До проблеми фольклору "Геродотової Скитії"³⁵, "Herodotus and Hippocrates on the Anthropology of the Scythians"³⁶, "The Genesis of the Geographical Notion of Scythia in the

³⁰ О. Домбровський. "Рання історія Русь-України на сучасному етапі дослідів", *УІ*, т. XV, 1978, ч. 4 (60), с.10.

³¹ О. Домбровський. "Методологічні основи дослідів над ранньою історією України М. Грушевського", *Студії з ранньої історії України...*, с.189.

³² О. Домбровський. "Антинорманська теорія з перспективи ранньої історії України в М. Грушевського", *Студії з ранньої історії України...*, с.219.

³³ О. Домбровський. "Ранньоісторичні передумови постання Київської Русь", *Український Історик*, т. XIV, 1977, ч. 1-2 (53-54), с.23.

³⁴ О. Домбровський. "Геродотова Скитія", *Студії з ранньої історії України...*, с.35-61.

³⁵ О. Домбровський. "До проблеми фольклору "Геродотової Скитії". *Записки ІТШ*, 1963, т. 177, с.207-216.

³⁶ О. Dombrowsky. "Herodotus and Hippocrates on the Anthropology of the Scythians", *The Annals of the Ukrainian Academy*, 1962-1963, №1-2, pp. 85-91.

Ancient World” – переклад “Четверта книга – Скитія” Геродота³⁸ тощо. У вищезгаданих працях він намагався встановити ареал проживання скитів на території України, виявити відповідність між термінами за Геродотом, Страбоном, Гіпнократом, а також з’ясувати досягнення у культурі, мистецтві, поховальній та військовій обрядовості та релігії скитів.

Не менш вагомо роллю в науковому доробку історика відведено проблемі антів (антському союзу племен)³⁹. За оцінкою вченого, антське племінне об’єднання доречно вважати свосереднім політико-державним союзом, увертюрою до історично-легітимної, повноправної й на той час завершеної державної організації – Київська Русь⁴⁰. Дослідник в об’єднанні антів вбачав протодержаву, яка заклала підґрунтя для виникнення державного утворення Київська Русь. Вивчаючи історію антів, вчений розглянув та порівняв різні версії тлумачень та інтерпретацій цього явища в українській історіографії (праці М. Грушевського, М. Браїчевського та Я. Пастернака) та російській і радянській історіографії (праці Б. Грекова, П. Трегьякова, М. Тихомирова, Б. Рибаківа).

Відповідно до генези українського історичного процесу, д-р О. Домбровський подав оригітовну схему періодизації давньої історії України, яка вилетена в контекст європейського історичного розвитку і охоплює такі періоди:

1. Кіммерійська доба.
2. Доба Геродотової “Скитії”.
3. Взаємодія грецької культури з культурою скито-сарматських племен.
4. Переселення народів і його наслідки.
5. Антський період⁴¹.

Особливе місце у творчості О. Домбровського займає вивчення наукового доробку М. Грушевського. Наочним прикладом цього є низка статей, присвячених видатному історикові⁴², в яких

³⁸ O. Dombrowsky. “The Genesis of the Geographical notion of Scythia in the Ancient World”. *The Annals of the Ukrainian Academy*, 1956, №2-3, pp. 1178-1187.

³⁹ Геродот. “Четверта книга – Скитія” (Переклад з грецької Олександра Домбровського), *УІ*, 2003, т. XL, ч. 1-5 (156-160), с. 350-385.

⁴⁰ О. Домбровський. “Проблема антів на сучасному етапі ранньоісторичних дослідів”, *УІ*, 1985, т. XXII, ч. 1-4 (85-88), с. 9-33; Його ж. “Проблема антів у М. Грушевського”, *Студії з ранньої історії України...*, с. 171-183; Його ж. “Процес духовності античного жидівства”, *Логос*, ч. 2, с. 119-125 та ін.

⁴¹ О. Домбровський. “До питання схеми ранньої історії України”, *Українська історична наука на порозі XXI століття*, т. 1. Чернівці, 2001, с. 56.

⁴² О. Домбровський. “До питання періодизації й термінології ранньої історії України”, *Студії з ранньої історії України...*, с. 117.

розкладаються і розвиваються певні аспекти історичної схеми, проблеми давньої історії України у висвітленні видатного вченого.

На окремий розгляд заслуговують праці О. Домбровського, що стосуються питання історії релігії та церкви⁴³. У даних студіях історик намагався проаналізувати передумови, причини і наслідки поділу Римської імперії, а також церковного розколу 1054 року. Церковний розкол, на думку О. Домбровського, був лише формальним завершенням конфлікту між Заходом і Сходом. У статтях вченого простежується ідея об’єднання церков і створення єдиної вселенської церкви.

Багато місця в науковому доробку Ювілія відведено питанням історії релігії та церкви. Аналізуючи витoki Святого Письма, еволюцію вчення, він прийшов до висновку, що духовність античної людини пройшла певні етапи еволюції: від фетишизму, тотемізму, анімізму до політеїзму, а в кінцевому результаті до монотеїзму. Аналізу реформаційних процесів в Україні вчений присвятив видану 1979 року монографію *Нарис історії українського Євангельсько-Реформованого руху*, в якій подано характеристику основних етапів українського протестантизму на західноукраїнських землях, в Канаді та США.

Історіографія як історія історичної науки також входила у коло наукових зацікавлень д-ра О. Домбровського. Серед історіографічних праць – дослідження про діяльність окремих істориків, наукових товариств та установ. Праця над персоналією проблематикою давала можливість через висвітлення діяльності окремих особистостей йти до осмислення загальнонаукових процесів. Серед постатей, що викликали науковий інтерес вченого – видатні історики та археологи Іван Карпинський, Ієоніла Коржин-Головко, Маркіян Смішко, Федір Мищенко, Валдим Щербаківський, Л. Винар, О. Оглоблин та інші. Інтерес О. Домбровського до цих науковців можна пояснити кількома причинами. Серед них – значний внесок в ту чи іншу наукову галузь, діяльність в наукових установах і повне забуття

⁴³ О. Домбровський. “Антиноманська теорія з перспективи ранньої історії України в М. Грушевського”, *Студії з ранньої історії України...*, с. 217-227; Його ж. “Географічний фактор в ранньоісторичній схемі “Історії України-Руси” М. Грушевського”, *Там же*, с. 209-217; Його ж. “Методологічні основи дослідів над ранньою історією України М. Грушевського”, *Там же*, с. 183-193; Його ж. “Михайло Грушевський і київська наукова традиція”, *УІ*, 1986, т. XXIII, ч. 3-4 (91-92), с. 133-135; Його ж. “Проблема антів у М. Грушевського”, *УІ*, 1991 – 1992, т. XXVIII-XXIX, ч. 3-4 (110-111)/1-4 (112-115) та ін.

⁴⁴ О. Домбровський. “Прагнення розколу Візантія – Рим”. *Віра й культура*, 1959, ч. 1, с. 10-13; Його ж. “Між Орієнтом і Окцидентом”, *Київ*, 1963, ч. 1-2, с. 44-48.

чи неприйняття імен цих дослідників в Україні. О. Домбровський часто безпосередньо був знайомий із своїми "героями", тому праці базувалися не тільки на аналізі наукового доробку, а й на власних спогадах. Глибокий аналіз творчості, насамперед давньої (ранньої) історії України здійснено й у статтях про М. Грушевського, М. Брайчевського та ін.

Окрім персоналіїної тематики в доробку О. Домбровського є ряд праць, що присвячені діяльності наукових товариств та установ, зокрема, Української Вільної Академії Наук у США, Наукового Товариства ім. Шевченка, Українського Історичного Товариства. Завдяки цим установам відбувалося згуртування патріотичних, національно-свідомих науковців і зростав авторитет української історіографії. На жаль, до сьогодні не існує цілісної джерельної праці з історії жодної з установ, але своїми дослідженнями О. Домбровський та його колеги поклали початок такому вивченню.

В історіографічній спадщині вченого важливу роль посідають рецензійні статті, бібліографічні огляди й замітки. Це засвідчує рецензійний розділ журналу *Український Історик*, в якому Ювілят є одним із найактивніших його авторів. Перу дослідника належить досить значна кількість рецензійних відгуків на праці з різних аспектів історичної науки, але, передусім, з давньоісторичної тематики.

Рецензії О. Домбровського можна класифікувати за формою і способом викладу матеріалу таким чином:

1. Власне рецензійні статті.
2. Критично-бібліографічні огляди.
3. Нотатки бібліографічно-інформаційного характеру.

Структура рецензій вченого передбачає наступні компоненти: стислий виклад проблеми, критично-аналітичну частину, яка включає в себе визначення новизни й оригінальності ідей та запропонованих підходів, повного висвітлення проблеми, впровадження до наукового обігу неопублікованих джерел, наявність історіографічної традиції, архітектоніку і структуру роботи. Рецензійні статті дослідника переважно стосуються праць з давньої історії України, в яких розкрито дискусійні питання походження слов'ян, їх прабатьківщини. Критично-бібліографічні огляди збірників праць з нагоди ювілеїв видатних істориків – Г. Лужницького, Я. Дашкевича, М. Ковальського – дають аналіз окремих проблем, що розглядалися їхніми авторами.

Невід'ємною складовою наукової діяльності вченого є дискусійні статті, в яких О. Домбровський сміливо включається в наукову полеміку з актуальних проблем української історіографії,

чим відстоює схему українського історичного процесу Грушевсько-го⁴¹, аналізує розвиток української історичної науки в діаспорі⁴² та ін.

Важливим джерелом для дослідження історії наукового життя стали мемуари Ювілята про Львівський університет, Наукове Товариство ім. Т. Шевченка 30-х рр. ХХ ст., міський архів Львова та ін. Відтворюючи обставини функціонування установ, він з особливою теплотою згадує людей, що були пов'язані з їхньою діяльністю – І. Крип'якевича, М. Андрусика, О. Терлецького, Т. Кострубу та ін., які значною мірою вплинули на формування його особистості та становлення як історика.

Крім того, Ювілят є щирим публіцистом. Він підготував низку статей до українських періодичних видань США – *Свобода, Америка, Наш Голос*, що присвячені пам'яті видатних вчених-істориків: І. Крип'якевичу, А. Коцевалову, Я. Пастернаку, О. Оглоблїну, І. Лисяку-Рудницькому, Т. Кострубі, Л. Вишареві та ін. О. Домбровський ознайомлює громадянськість з діяльністю УІТ та інших наукових установ.

У творчій спадщині О. Домбровського присутні літературознавчі та публіцистичні праці. Перу вченого належать дослідження, які спрямовані на виявлення та використання мітологічних образів та їх інтерпретацію в творчості українських письменників Лесі Українки, Івана Франка. Крім наукових досліджень, О. Домбровський є автором трьох поетичних збірок: *На порозі другого тисячоліття* (1999 р.), *Ти був зі мною* (2000 р.) й *Окружини* (2002 р.). У творах поета можна виділити три основні мотиви: любов до України, історії та Бога. До збірок увійшли вірші про Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Грушевського.

Цей короткий огляд наукового доробку Ювілята свідчить про його помітний внесок у розвиток української історичної науки. Відзначаючи славний ювілей 90-ліття Олександра Домбровського, від імені Управи УІТ і Редакційної Колегії журналу *Український Історик* бажаємо Ювілятові міцного здоров'я і довгих років творчої наукової праці!

⁴¹ О. Домбровський, "Замітки до праці О. Прицака про "Походження Русі", *Студії з ранньої історії України...*, с.439-449; Його ж. "До питання української історичної школи в діаспорі", *УІ*, 1974, т. XI, ч.4 (44), с.74-84 та ін.

⁴² О. Домбровський, "Актуальні постулати на відтинку української історичної науки", *УІ*, 1964, т. I, ч.4, с.44-45; Його ж. "До питання періодизації її термінології ранньої історії України", *УІ*, 1975, т. XII, ч.3-4 (47-48), с.5-21; Його ж. "Загальна картина сучасного стану дослідів ранньої історії України", *УІ*, 1972, т. IX, ч.1-2 (33-34), с.148-149 та ін.